

Nr 314.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sinnessjukvården; given Stockholms slott den 7 maj 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 maj 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sinnessjukvården samt anför:

På hemställan av chefen för justitiedepartementet har Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat avlåta proposition (nr 310) till riksdagen med förslag till lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m., innefattande, bland annat, jämväl förslag till jämkning av gällande bestämmelser i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321) rörande straffrifyklarades behandling.

Bihang till riksdagens protokoll 1937. 1 saml. Nr 314.

1147 37

I det vid nämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 16 april 1937 har chefen för justitiedepartementet framhållit — under återopande av en i nämnda protokoll lämnad redogörelse för de bestämmelser i sinnessjuklagen och stadgan angående sinnessjukvården i riket, vilka närmare reglera sättet och ordningen för straffriförklarades intagning å sinnessjukhus, m. m. — att i strid med sinnessjuklagens syfte, enligt vilket de straffriförklarade i princip skola intagas för vård å de vanliga sinnessjukhusen, straffriförklarade på grund av platsbristen på dessa i stor utsträckning och ofta under lång tid måst kvarstanna å fångvårdens starkt överbelagda sinnessjukavdelningar. Olägenheterna av nämnda förhållande — anförde chefen för justitiedepartementet vidare — framträdde så mycket starkare som dessa avdelningar, vilka i allmänhet vore inredda i vanliga fångvårdsanstalter, icke vore lämpade för beredande av verklig sinnessjukvård. Att nu berörda ogynnsamma förhållanden uppstått hade sin grund i att vårdbehovet för sinnessjuka, såväl straffriförklarade som andra, visat sig större än som förutsetts. Det enda rationella botemedlet mot förenämnda olägenheter vore uppenbarligen, att så många nya vårdplatser skapades, att *alla* vårdbehövande sinnessjuka, oberoende av vilken kategori de tillhörde, kunde erhålla tillfredsställande vård. Jämsides med inrättandet av nya vårdplatser syntes man — enligt förenämnde departementschefs uttalande — böra företaga sådana ändringar i lagstiftningen, som medgåve, att de straffriförklarade i större utsträckning än hittills komme att erhålla vård å statens sinnessjukhus i stället för att kvarhållas å fångvårdens sinnessjukavdelningar.

Sedan, på sätt jag inledningsvis anmärkt, frågan om ändring i gällande lagstiftning i de av chefen för justitiedepartementet sist åsyftade avseendena förut denna dag prövats av Kungl. Maj:t, får jag i den följande framställningen upptaga spörsmålet om åtgärder, vilka jämsides med de återopade, av chefen för justitiedepartementet föreslagna författningsändringarna, må vidtagas för att underlätta straffriförklarades intagning i enlighet med sinnessjuklagens syfte å statens sinnessjukhus.

Jag vill då erinra, att *medicinalstyrelsen* i skrivelse den 4 maj 1937 framlagt förslag om provisoriskt inrättande av ett antal statliga vårdplatser, avsedda för å statens sinnessjukhus nu vårdade lugna patienter, genom vilka platserns anordnande ett motsvarande antal straffriförklarade skulle kunna överföras till sinnessjukhusen. I förenämnda skrivelse anmäler styrelsen, att densamma i angivet syfte vidtagit en inventering av sådana i statens eller landstings ägo befintliga lokaler, som enligt styrelsens förmenande kunde vara lämpade att inom den närmaste tiden anordnas såsom statliga sekundärsjukhus. Styrelsen hade därvid ansett sig i första hand endast böra reflektera på byggnader, som vore så belägna, att ett smidigt utbyte av patienter med ett statligt sinnessjukhus bleve möjligt. Ett hänsynstagande till önskvärdheten av att få dessa sekundärsjukhus anknutna till de statliga sinnessjukhus, där överbeläggningen och antalet anmälda exspektanter för närvarande vore störst, hade emellertid — anmärker styrelsen — av flera skäl icke varit möjligt. Den befogenhet att förordna om förflyttning av för vård intagna

statliga sinnessjukhus emellan, som enligt sinnessjukvårdsstadgan tillkomme medicinalstyrelsen, möjliggjorde emellertid den erforderliga utjämningen de olika sjukhusen emellan av de föreslagna nya vårdplatserna.

Fortsättningsvis anför styrelsen:

Styrelsen ville i första hand med hänsyn härtill föreslå förhyrande av de respektive landsting tillhöriga epidemisjukhusen i Enköping och Mjölby, vilka styrelsen planerat såsom sekundärsjukhus anslutna till Ulleråkers och Birgittas sjukhus. Det förra vore i försvarligt skick, men saknade centraluppvärmning och w.-c., det senare vore i synnerligen gott skick. Inom det förra syntes emellertid ej annan förändring behöva vidtagas än insättande av en större kokspis. Det patientmaterial, som vore avsett att vårdas å dessa sekundärsjukhus, vore av sådan natur, att centraluppvärmning ur säkerhetssynpunkt icke kunde anses påkallad vid en provisorisk användning av byggnaden. Inom båda torde dock låsanordning böra insättas i de befintliga fönsterbågarna i en del av rummen. Båda de ifrågavarande byggnaderna hade av medicinalrådet Björck och överinspektören Brundin besiktigats och kunde beläggas med cirka 36 respektive 48 lugna manliga patienter. Läkarevården avsåges tillgodosedd genom regelbundna besök från modersjukhuset.

Senast den 1 juli 1937 beräknades det nya S:t Olofs sjukhus i Visby tagas i bruk. Därmed skulle det gamla inne i staden befintliga sjukhuset, som för närvarande vore belagt med patienter, helt utrymmas. Med nu rådande överbeläggning, 112 patienter å det officiella antalet vårdplatser av 63, och därtill huvudsakligen oroliga eller halvroliga patienter måste sjukhuset betecknas såsom i hög grad otillfredsställande. Enligt styrelsens förmenande skulle det emellertid ytterligare något eller några år kunna tjänstgöra såsom sekundärsjukhus för lugna patienter, därest beläggningen avsevärt nedbringades, enligt gjord utredning till cirka 75 vårdplatser. Styrelsen hade vid fastställande av denna preliminära siffra tagit hänsyn till att ett antal personalrum kunde beläggas med patienter, vilket för övrigt i viss utsträckning redan skett, sedan personalbostäder blivit tillgängliga vid det nya sjukhuset.

Genom vidtagande av nu föreslagna åtgärder, anför styrelsen vidare, skulle omkring den 1 juli 1937 kunna beredas sammanlagt cirka 160 nya statliga vårdplatser. Styrelsen framhåller emellertid, att ytterligare vårdplatsutrymmen skulle kunna beredas dels från och med den 1 oktober 1937 å Svea ingenjörskårs fästningskompanis kasernetablissemang i Vaxholm, som efter nämnda datum icke vidare komme att användas för truppförläggning, dels ock å den s. k. Hågakolonien, som tillhörde åkerbrukskolonien Hall inom Östertälje kommun. I sistänförda avseenden uttalar styrelsen följande.

Svea ingenjörskårs kasern, som av styrelsen besiktigats, skulle väl lämpa sig för en temporär användning såsom sekundärsjukhus för nu ifrågavarande patientmaterial. Därest densamma med tillhörande smärre byggnader finge disponeras för sinnessjukvård, skulle inom densamma kunna beredas plats för 110 å 120 patienter. Vissa förändringar av fönster samt inläggande av linoleummattor å de starkt förslitna golven bleve dock ofrånkomligt, varjämte badrum måste anordnas. Köket vore i försvarligt skick och syntes utan förändring kunna funktionera för det föreslagna nya ändamålet.

— En på platsen boende psykiatriskt skolad läkare syntes dock styrelsen böra anställas vid ett sinnessjukhus av denna storlek.

Vad anginge H å g a k o l o n i e n, som jämväl av styrelsen besiktigats, vore denna från sjukvårdssynpunkt mycket väl belägen men däremot vore kommunikationerna för närvarande ej särskilt goda. Till närmaste stationen, Östertälje, vore dock endast 5 km. Byggnaden kunde i befintligt skick icke lämna plats för mer än högst 30 sjuka, enär det stora flertalet sovrum endast vore avsedda för en patient. Genom de tunna brädväggarnas nedtagande mellan en del av dessa enkelrum skulle emellertid utan stora kostnader sovsalar kunna åstadkommas, varigenom beläggningen med lugna, lättskötta sinnessjuka enligt styrelsens beräkning borde kunna bli 36 å 40. De erforderliga förändringarna krävde ringa tid för sitt genomförande, varför huset inom relativt kort tid skulle kunna tagas i bruk. Enligt medicinalstyrelsens förmenande syntes ett hit förlagt sekundärsjukhus, även det avsett för män, lämpligast böra anslutas till Sundby sjukhus vid Strängnäs. Medicinalstyrelsen hade under hand hos ordföranden i styrelsen för åkerbrukskolonien Hall förhört sig om möjligheten av ett förhyrande av ifrågavarande byggnad jämte erforderlig tomt och hade muntligt löfte om eventuell upplåtelse lämnats.

Styrelsen framhåller slutligen, att ett temporärt beläggande av den omkring den 1 juli 1937 färdigblivande nya paviljongen vid Vipeholms sjukhus, avsedd för 150 svårskötta obildbara kvinnor, med manliga sinnessjuka på en gång skulle kunna avverka hela den nu befintliga överbeläggningen å fångvårdens manliga sinnessjukavdelningar. Styrelsen anser sig dock böra framhålla, att denna paviljongs beläggning enligt plan med kvinnliga patienter komme att så avlasta de statliga sinnessjukhusens kvinnoavdelningar, att flertalet å fångvårdens sinnessjukavdelningar nu vårdade kvinnliga exspektanter inom kort skulle kunna emottagas å statliga sinnessjukhus.

Härefter övergår styrelsen till att lämna en redogörelse för de preliminära åtgärder, vilka av styrelsen vidtagits för möjliggörande av de föreslagna åtgärderna. Epideminämnden i Östergötlands län hade därvid förklarat sig medgiva ett förhyrande av epidemisjukhuset i Mjölby intill den tidpunkt, då detsamma kunde bli erforderligt för landstingets eget behov för anordnande av ett planlagt kommunalt vårdhem för sinnessjuka, och hade epideminämnden i skrivelse den 3 maj 1937 betingat sig en årshyra av 5,000 kronor. Styrelsen hade vidare hos Uppsala läns landsting förhört sig om möjligheten att förhyra epidemisjukhuset i Enköping och den ersättning som därför kunde komma att begäras, men hade styrelsen ännu icke erhållit svar å nämnda förfrågan.

Vid det preliminära beräklandet av de ifrågasatta avdelningarna av sekundärsjukhusnatur i Enköping, Mjölby och Visby hade styrelsen — anføres vidare — utgått från ett sammanlagt platsantal av 159. Från denna utgångspunkt har styrelsen beräknat kostnaderna för budgetåret 1937/1938 till i uppåt avrundat tal 245,000 kronor enligt följande sammanställning, därvid av styrelsen emellertid anmärkes, att i förenämnda summa ingå engångskostnader med cirka 65,000 kronor, varav cirka 55,000 kronor beräknats för inventarieutrustning av olika slag.

*Beräknade kostnader för utrustning och drift under budgetåret 1937/1938 av
159 provisoriska sekundärsjukhusplatser och en personal av cirka
40 befattningshavare:*

Hyror	cirka kronor	10,000:—
Utrustning (sängar, linne, kläder etc. 159×350)	»	55,650:—
Utspisning m. m. $(159 + 40) \times 1.25 \times 365$	»	90,793: 75
Medicin	»	1,590:—
Löner	»	76,776:—
Erforderliga förändringar av byggnaderna	cirka »	10,000:—
Summa kronor		244,809: 75

Styrelsen anför i detta sammanhang, att styrelsen tagit under övervägande, huruvida icke en del av de inventarier, som finnas å den nedlagda karantänsplatsen Fejan, skulle kunna komma till användning vid utrustningen av dessa provisoriska sjukhus, vilket för sådant fall skulle kunna något nedbringa de ovan angivna engångskostnaderna. De inventarier och utredningspersedlar, som eventuellt komme att anskaffas, kunde emellertid — anmärker styrelsen — efter de provisoriska avdelningarnas nedläggande helt och hållet komma till användning vid respektive modersjukhus.

Den av styrelsen gjorda preliminära beräkningen över antalet erforderlig personal och dennas fördelning på olika kategorier framgår av följande översikt:

E. o. förestånderska av 2:a klass	1
E. o. översköterskor	3
E. o. skötare	8
E. o. sköterskor	22
Manlig ekonomist av 2:a klass	1
Kvinnliga ekonomister av 2:a klass	2
» » » 4:e »	2

Styrelsen framhåller i anslutning härtill, att det jämförelsevis höga antalet personal torde visa sig erforderligt på grund av de särskilda anstaltarnas relativt ringa storlek. Av styrelsen anföres slutligen, att inkomsterna av ifrågavarande sekundärvärdningars drift beräknats uppgå till i avrundat tal 100,000 kronor, därav 75,000 kronor i vårdavgifter och 25,000 kronor såsom ersättning för av personalen åtnjuten kost, bostadsförmån m. m.

Departementschefen.

Önskemålet att å statens sinnessjukhus bereda tillräckliga och tillfredsställande vårdmöjligheter åt de straffriförklarade sinnessjuka gör sig gällande med stor styrka. De av chefen för justitiedepartementet föreslagna reformerna beträffande ordningen för intagande av straffriförklarade å statens sinnessjukhus ha till syfte att underlätta tillgodoseendet av detta önskemål. Vid sidan av de sålunda föreslagna författningsändringarna torde åtgärder böra vidtagas för att utvidga sinnessjukhusorganisationens kapacitet och därigenom motverka att den ökade intagningen av straffriförklarade å statens sinnessjukhus medför minskning av vårdmöjligheterna för övriga sinnessjuka. I detta

syfte böra enligt min mening provisoriska anordningar komma till stånd. Medicinalstyrelsen har närmare övervägt sättet för denna angelägenhets ordnande och framlagt olika förslag, varigenom en sådan utökning skulle kunna uppnås under nästa budgetår. För dessa har jag i det föregående redogjort. Jag anser mig icke nu böra taga slutlig ställning till frågan, åt vilken eller vilka av de föreslagna alternativa lösningarna företräde bör givas. Såvitt jag kan se, lär syftet kunna nås på olika vägar. Sannolikt torde i första hand böra ifrågakomma den anordning, till vilken de gjorda kostnadsberäkningarna närmast hänföra sig. Enligt denna skulle provisoriska sjukhus för lugnare sinnessjuka anordnas dels i ett par förhyrda epidemisjukhus, dels i de nuvarande av S:t Olofs sjukhus disponerade lokalerna. Härigenom skulle vinnas tillgång till sammanlagt 159 platser. Principiellt skulle de provisoriska sjukhusen organiseras såsom sekundärsjukhus i anslutning till nuvarande sinnessjukhus. Denna anordning anser jag välbetänkt. Vid sådant förhållande lär det få anses naturligt, att driften i ekonomiskt avseende sammanhållas med det sjukhus, till vilket vederbörande provisoriska sekundärsjukhus kommer att anknytas. Riksdagens medgivande till att driftkostnaderna, däri inräknade eventuella lokalhyror, få bestridas av vederbörande anslag till statens sinnessjukhus torde böra inhämtas. Kostnadsökningen för budgetåret 1937/1938 har uppskattats till omkring 180,000 kronor, mot vilket belopp dock svarar en ökning av inkomsterna, beräknad till 100,000 kronor.

Vad angår kostnaderna för sekundärsjukhusens utrustning hava dessa beräknats till 55,000 kronor. Svårare är givetvis att i nuvarande läge uppskatta de kostnader, som kunna föranledas av disponibla lokalers apterande för ändamålet. Medicinalstyrelsen har i fråga om det av styrelsen närmast åsyftade alternativet angivit sagda kostnader till 10,000 kronor. Endast under förutsättning att den ledigblivande kasernbyggnaden i Vaxholm skall ifrågakomma torde berörda kostnader komma att uppgå till högre belopp. Medel för inredning och anskaffande av utrustning böra stå till förfogande under nästa budgetår. Anslag för ändamålet torde därför böra äskas av riksdagen. Med hänsyn till omöjligheten att nu med säkerhet bedöma medelsbehovet torde anslaget, vilket bör erhålla reservationsanslags natur, beräknas med nödig marginal och upptagas till 100,000 kronor.

Medel för ändamålet hava icke beräknats å riksstaten för budgetåret 1937/1938. Chefen för finansdepartementet torde senare få anmäla frågan om sättet för täckande av det nu äskade anslaget.

Under återopande av det anförda och med framhållande av att proposition i ärendet jämlikt § 54 riksdagsordningen torde kunna avlätas utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tiden gått till ända, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva att för uppehållande under budgetåret 1937/1938 av provisoriska sekundärsjukhus i anknytning till det eller de statens sinnessjukhus, som Kungl. Maj:t bestämmer må disponeras för sagda budgetår anvisade anslag till statens sinnessjukhus: avlöningar och omkostnader,

dels ock till utrustning och, i förekommande fall, inredning av sådana sekundärsjukhus för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Henry Rooth.
